

TUDÓS ÉS MENTOR – TANÍTVÁNYOK TÖRTÉNETEI BABÁRÓL

Van, amit impakt faktorial nem lehet megmérni, a publikációkból, legyenek bármilyen jók és számosak, nem köszön vissza egy ember egyénisége. Keveiné Bárány Ilona professzor asszony, vagy, ahogy a legtöbben ismerik, Baba embersége, a tanítványaival való kiváló viszonya, kedvessége, a jó értelemben vett lazasága közismert. Nem véletlen, hogy ma is mindenki így becézi. Kevesen vannak, akik lendületüket, jó kedélyüket ilyen hosszú időn át töretlenül megőrzik. Pályafutása során a választott szakmájához kötődően tanítványaival sokféle kalandnak volt részese, amikbe mindig bátran és bevállalóan fogott bele, idősebb korában éppúgy, mint fiatalon. Mivel Baba maga is előszeretettel mesél ezekről, arra gondoltunk, születésnapja alkalmával a tanítványai róla szóló, vagy hozzá kötődő gondolataival és történeteivel lepjük meg őt, és egyben így mutatjuk be azoknak, akik a szakmai munkásságával találkoztak ugyan, de nem volt szerencsájük közelebbről megismerni.

HOYK EDIT

Babát immár több mint negyed százada ismerem, ami persze egy ilyen életút során nem is olyan sok, de már nem is kevés.

Talán az egyik leginkább meghatározó élményem vele kapcsolatban – azon kívül, hogy első találkozásunk a felvételi volt –, a Jakucs professzor által szervezett Karsztexpedíció, 1990 nyarának végén. Amikor az expedíció szervezése elkezdődött, én első évemet töltöttem az egyetemen, és csoporttársaim többségével együtt szemernyi kétségem sem volt afelől, hogy erre az útra elmegyünk, mert nagyon akarjuk. A végén aztán mi, elsőévesek kerültünk a résztvevők között létszámfőlénybe, amivel jelentősen felduzzasztottuk az eredetileg tervezett létszámot... Az első fellelkesülést azonban rossz hírek követték, mert kiderült, hogy az egyetem csak csekély mértékben tudja/fogja támogatni a vállalkozást, és ez tetemesre növelte az egy főre jutó részvételi költséget. Így aztán aki élt, és mozgott, szponzorok után nézett, és az akció olyan jól sikerült, hogy valójában saját anyagi hozzájárulás nélkül valósult meg az expedíció...

Jakucs professzor mellett kísérő tanárként velünk tartott Fábrián Tamás, Balogh Imre és természetesen Baba. Ő pedig, amellet, hogy szakmailag hozzájárult az út sikeréhez, betöltötte a „tyúkanyó” szerepét is. Jóval később elmesélte, hogy ő előzetesen félt a nagy létszámtól, és még inkább attól, hogy a társaságnak nagyjából a fele elsősökből állt. Ennek ellenére Jakucs professzor utolsó nagy, hallgatóknak szervezett vállalkozását, a Jugoszláviai Karsztexpedíciót hatalmas siker koronázta.

Ebben természetesen Babának is elévülhetetlen érdemei vannak, aki rajta tartotta a szemét mindenben, gondoskodott arról, hogy az esetlegesen felmerülő problémák minél jobban és gyorsabban megoldódjanak, illetve igyekezett Jakucs prof. „vagányságait” elfogadható mederben tartani. Emellet a dolinák birodalmában igazán elevenében volt, és a karsztok legklasszikusabb terepén mutatta meg az oldásos és beszakadásos dolinák számtalan példáját. A formakincs mellet a másik tanulmányozandó, okítandó területet a karszttalajok jelentették. Utunk egyik emlékezetes pillanata volt, amikor Baba mintavételi zacskókkal és kislappal

felszerelve az egyik méretes dolina aljáról talajmintákat gyűjtött, majd a témához kötődő magyarázatokat is megosztotta velünk.

Később, a Soca folyónál, a bátrabbak – Fábián Tamással az élen – egy szikláról csobantak az erősen hűsítő vízbe, de a kevésbé bátrak is leellenőrizték a vízhőfokot, közöttük Baba is...

A bő két hetes tanulmányútról film is készült, amelynek végén a Jakucs prof. által megfogalmazott célkitűzések egyike volt, hogy a földrajz szakos hallgatóknak olyan útravalót adjon az expedíció, ami nagymértékben fokozza elkötelezettségüket, és szakmaszeretetüket. Azt gondolom, ahhoz, hogy az azóta eltelt évtizedek távlatából ez a célkitűzés maximálisan megvalósult, jelentősen hozzájárult Baba emberi és szakmai mivolta, a karsztok iránti elkötelezettsége, iskolateremtő képessége, amivel szerepet játszott több tucat hallgató karszt-kutatás felé terelésében.

PÁL VIKTOR: MEXIKÓI MOZAIKOK – EGY TANULMÁNYÚT EMLÉKEI

1992 jeles év volt. Egyrészt akkor végeztem az egyetemen, másrészt ekkor volt Amerika felfedezésének ötszázadik évfordulója. Ráadásul a világ kinyílt számunkra, legalábbis elméletileg. Nem véletlen, hogy egyre többen kezdtek szervezni távolabbi tanulmányutakat. Néhány csoporttársammal (Czékmány Évi, Hum Laci, Várnagy Józsi) úgy gondoltuk, hogy merészek leszünk, és ezt a sok mindent összekapcsoljuk: elmegyünk Mexikóba. Pápay Laci mellett, aki az évfolyamfelelősünk volt, szerettünk volna még együtt utazni egy oktatónkkal. Alig volt kérdés számunkra, hogy leendő útitársunk csakis Keveiné Tanárnő, Baba lehet. Mindannyiunkat ismert, az egyetemi évek alatt rengeteget beszélgettünk, közvetlenül, de tisztelettel.

Az óceán partján (1992)

Már a szervezés során kiderült, hogy nagy fába vágtuk a fejszénket. Támogatókat kellett szerezni, hiszen ha valakire, akkor ránk illett a „templom egere” kifejezés. Pályáztunk,

kalapoztunk, egyik cég után a másikra nyitottuk az ajtót. Nehezen ment, elcsüggedtünk. Közeledett a határidő. Nem jön össze. Baba határozottan, de biztatóan leteremtett minket: ne azt keressük, hogy valamit hogyan nem tudunk megoldani, hanem azt, hogy mi a megoldás. Igaza lett, az út összejött, és egy spanyol is jól tudó kulturális antropológussal (Szeljak Gyurival) kiegészülve indultunk útnak. Hogy sok minden vár ránk, azt sejtettük már akkor is, mikor az indulás előtt pár nappal Gyurit elütötte egy autó Szegeden a Keresztöltés utcán egy megbeszélésére jövet. Eltökétségét mutatta, hogy a mentő kérkezésekor is csak azt hajtogatta, hogy neki pár nap múlva indulnia kell Mexikóba. Sem a baleset, sem annak következményei (kis agyrázkódás, rendszeres kötözésre szoruló nyílt seb, stb.) nem gátolták meg abban, hogy velünk együtt keljen útra. Az események láncolatában ez csak az első olyan elem volt, ami azt sejtette, hogy életre szóló tapasztalatokat fogunk szerezni. A folytatás már az amszterdami repülőtéren következett, amikor először kellett átkötőznünk Gyuri sebét.

Mexikói csoportkép vendéglátóinkkal (1992)

Mindannyiunk fejében átfutott, hogy tényleg jó ötlet-e így útnak indulni.

Mindenesetre nem torpantunk meg, aminek az lett a következménye, hogy valóban sok nehézséggel néztünk szembe, de cserébe sok mindent kaptunk. Nem volt könnyű megküzdeni az információ hiányával (internetnek még híre-hamva sem volt), azzal, hogy soha nem tudtuk, hol lesz a másnapi szállásunk, elég lesz-e a pénzünk, hogyan lépünk kapcsolatba az itthoniakkal. A költségeket csökkentendő, hátizsákunkat tartós, ámde súlyos élelmiszerekkel (babkonzerv, székelykáposzta, levespor) raktuk tele, abban bízva, hogy egyre könnyebb lesz idővel a csomagunk. A melegítéshez szükséges berendezést is itthonról szállítottuk: egy, a „lengyel piacon” vásárolt benzinfőzőt. Mikor először alkalmaztuk a rettenetes szerkezetet egy panzió szűk fürdőszobájában, végig tűzvédelmi előírások kattogtak a fejünkben. A megmelegített babfőzelék az éhünket elverte ugyan, de a benzinfőző és a szűk fürdőszoba kombinációja a trópusi körülményeket csak fokozta. A szállásoknál amúgy is a fő szempont a költségtakarékosság volt. Így gyakran aludtunk olyan „hotelekben”, ahol vagy az ajtó esett a fejünkre az éjjel, vagy a falon futkosó állatvilág zaja ringatott álomba. Meg kellett barátkoznunk azzal is, hogy a vizesblokk alapos át tanulmányozása sem segít annak megítélésében, hogy jó ötlet-e az adott helyiségben megzuhanyozni. Hasonlóan költségtakarékos megoldásokat kerestünk az utazás során. Induláskor még nem gondoltuk volna, hogy tudunk öt-nyolc

órát utazni úgy, hogy vagy egy tyúkketrec van a fejünknel, vagy a sofőr melletti hokedlin kell kuporognunk a sebességváltó mellett.

De hát az ismeretszerzésért, a földrajzosnak felbecsülhetetlen tapasztalatokért mindent megtesz az ember. És kaptunk ismereteket, élményeket is. Be tudtuk járni hátizsákkal az ország tekintélyes részét, láttuk a Kolumbusz előtti közép-amerikai civilizációk emlékeit, a gyarmatosító spanyolok városait, Mexikó modern és hagyományos, gazdag és a szegény arcát. Elgondolkodtató volt ülni a mexikóvárosi dugóban, órákon keresztül haladni a várost övező bádoggárosok mellett. Óvatosan, de élvezettel kóstoltuk meg a mexikói konyha ízeit, és még abban a szerencsében is részünk volt, hogy „Moctezuma bosszúja” is elkerült minket. Ami egyébként Mexikóban ritkaságszámba megy.

Barangoltunk a Yucatán-félszigeten karsztformák után kutatva, hallottuk az esőerdő zajait, megtapasztaltuk, hogy miért nincs értelme Mexikóban esernyővel védekezni az eső ellen, hogy milyen csodálatos Karib-tenger vize, milyen félelmetes a Csendes-óceán és milyen tekintélyt parancsolók az általunk is megmászott vulkánok.

Gyakran emlegetjük Babával a folyosón összefutva, hogy „...emlékszel, mi is volt Mexikóban?” Sokszor meditálunk rajta, hogy ma bizony átgondolnánk, hogy belevágjunk-e egy ilyen útba. Gyakran hangzik el, hogy „...hogyan is mertünk akkor odamenni...”. De odamentünk, átértük, és úgy hiszem, hogy az ott szerzett tapasztalatok és emlékek örökre befolyásolják világlátásunkat és cselekedeteinket, életünket.

BARTA KÁROLY

Kedves Baba! Sok-sok szeretettel köszöntelek ezen jeles alkalomból, felidézve néhány jó hangulatú terepgyakorlatot, tanulmányutat és konferenciát!

Frank-Alb (2000)

Még hallgatóként vettem részt 1993 szeptemberében egy nyugat-magyarországi tanulmányúton, ahol talán Számodra is a legemlékezetesebb momentum a Rax megmászása

volt, amelyre ugyan nem tartottál velünk, de együtt izgultad végig velünk az utat, amikor már sötét éjszakába nyúlóan tértünk vissza Veress Márton prof. vezetésével a „sziklafalon” át.

2000 júniusában a Frank-Albban vehettem részt egy közös magyar-német terepgyakorlaton, ahol sok-sok talajtani és tájékológiai információval lettünk gazdagabbak. Diagyűjteményemben kutatva egyetlen képet találtam erről az útról, ahol – kicsit ugyan takarásban, de – Te is szerepelsz a képen.

Hoyk Edittel és Zseni Anikóval a Liptói víztározónál (2001)

A 2001-es lengyelországi konferenciáról már egy jobban sikerült képet sikerült előbányásznom, Hoyk Edittel és Zseni Anikóval álltok a Liptói-víztározó partján.

Fogadd szeretettel ezeket az emlékeket!

TANÁCS ESZTER

Az a szerencse ért, hogy egy olyan időszakban lehettem Baba tanítványa, amikor valóban kinyílt a világ. Ő igazi mentorként alapvetőnek tekintette, hogy a tanítványait minél többfelé magával vigye, nem csak a munkából vehettük ki a részünket, hanem magunk mutathattuk be az eredményeket a különféle külföldi és belföldi konferenciákon. Így adódott, hogy sokszor utaztunk együtt. Ettünk lazacos rántottát a skóciai Perthben, és zsíroskenyeret lilahagymával Szombathelyen, mindig nagyokat nevetve, jó hangulatban. Sokszor támadtak az átlag professzor szemszögéből nézve talán a szokásosnál vadabb ötleteim akár az utazásra, akár a szállásra nézve, és nem egyszer csak utólag döbbsenem rá, te jó ég, mibe rángattam már megint bele a tiszteletreméltó, korosodó témavezetőmet. Ő meg soha nem szólt semmit, csak magában somolygott, és utólag nagyokat nevetve mesélte mindenkinek, hogyan utaztunk Zürichbe hatfős alvófülkében a vonaton, ahol a fekvőalkalmatlanságok leginkább fülkesírookra emlékeztettek. Sosem felejttem el, ahogy a rendkívül kényelmetlen út után zombiként ültünk egy korán nyitó kávézóban reggel 6-kor, néztük egymást, és vártuk, hogy végre elkezdődjön a konferencia regisztráció. Egy másik alkalommal pedig azt sikerült kitalálni,

hogy autóval utazzunk Montpellierbe a Forestsat konferenciára, Baba zokszó nélkül viselte a hosszú utat, és hazafelé 1300 km után olyan frissen pattant elő a kocsiból a grazi megállónkon, hogy az ismerős házigazda utólag nem győzött róla áradozni, micsoda elegáns hölgy, azonnal látszik rajta, hogy professzor asszony.

Tanács Eszterrel, Kölnben (2012)

A vitathatatlan szakmai teljesítmény és a minden körülmények között elegáns megjelenés mellett azonban számomra Babában pont az egyik legcsodálatraméltóbb tulajdonság, hogy soha nem érezte senkivel a „súlycsoportbeli” különbséget. Ha kellett, gyakorlott Mitfahrerként navigált, vagy éppen a szendvicseket dobálta a sofőr szájába, miközben megvitattuk, hogy érdemes-e feláldozni egy kapcsolatot a jogosítvány oltárán, vagy, hogy mi hajtja a hazánkban földet vásárló külföldieket. Volt, hogy amikor indultunk volna előadni, kiszúrta, hogy a bőröndben összegyűrődött a blúzom (ami az én figyelmemet a nagy izgalmomban elkerülte), elkapta a grabancomat, és saját kezűleg segített rendesen kivasalni. Az ászothalmi tanszéki összejöveteleken az utóbbi években is mindig ő az, aki az „idősebb” generációból habozás nélkül bármikor beszáll a fiatalabbak röplabda-, vagy focimeccseibe. Ebből is látszik, hogy Baba nem öregszik. Csodálatunk tárgyát képezte és képezi, hogy még most is alig van ősz hajszála, a hetvenedik születésnapján talán még egy sem volt.

Rengeteget lehetne írni, de talán ennyiből is látszik, hogy ő azon kevés emberek egyike, aki nem „csak” témavezető, tanár, hanem valódi mentor, akitől nem csak szakmát,

hanem emberséget és életszeretetet is lehetett tanulni, örülök, hogy egyike lehettem a tanítványainak és megoszthattam, megoszthatom vele ezeket a történeteket.

Baba a fiatalokat is megszégyenítően sportos (Ásotthalom, 2011)

KOLTAI GABRIELLA ÉS SAMU ANDREA

2009 júniusában kis magyar csapat kelt útra Szegedről az évente megrendezett Nemzetközi Postojnai Karsztkonferenciára, Szlovéniába. A konferencia témája ebben az évben a barlangok klímája volt. A csapat tagjai pedig: Baba, mint régi motoros és a két zöldfülű: Gabi és Andi. Autóval vágtunk neki a nem kis útnak. Megérkezvén elfoglaltuk a szállásunkat egy meglehetősen érdekes helyen, egy családnál, akiknek az idegennyelv tudása a nullához konvergált, de annál lelkesebben gesztikuláltak, így valahogy megértettük egymást. Baba kilátása egy pálinkafőzőre nyílt a kertben, amelyet mind megcsodáltunk. A házinéni minden nap ellátott minket reggelivel, így végülis elégedettek lehettünk a helyzettel.

A konferenciák elején szokásos „egyedül feszengve mosolygós” részt viszonylag gyorsan magunk mögött tudhattuk, mert csak, hogy ne érezzük magunkat rosszul és nyomás alatt, Baba gyorsan bemutatott minket a világ jelenlevő legnagyobb karsztkutatóinak. Kis-közepes kontraszt a végzős egyetemi és kezdő PhD hallgató és a nagy emberek között, mind-egy, megszoktuk. Ezután lassan-lassan a hozzánk korban kissé közelebb állókkal is ismeret-ségeket kötöttünk, így a negyedik naptól kezdődő terepi napok már egész összekovácsolódva

találtak minket. Ezen a konferencián két és fél nap „terembenülő”, elméletben mindent jól megszokott” részt mindig 3-4 terepi nap követ, ahol az aktuális témához kapcsolódóan a környék barlangjait és egyéb karsztos jelenségeit körbejárva sokkal közelebbről megtapasztalható és megérthető a jelenségek oka és háttere. Ilyenkor bejárunk barlangokat, poljéket, rettenetesen mély és meredek falú dolinákat, beszakadt és ezáltal felnyílt barlangi képződményeket. Baba természetesen mindenhová jött velünk, együtt kúsztunk-mászunk mindenfelé naphosszat.

Az első terepi napok egyikén Andrej Mihevc egy óriási dolinához vezetett minket. Baba félelmet nem ismerve vágott bele a meglehetősen meredek útnak a dolina aljába „csak nem lehet olyan nehéz, ha a többiek is jönnek” alapon. Igen ám, csak nagy jókedvünkben nem vettük észre, hogy az idősebb korosztály néhány tagja, köztük Prof. Arrigo Cigna is, szépen lassan, elegánsan elmaradtak. A szakmai érdekességek után nekivágtunk a közel egy órás kímászásnak, ahol Baba asztmájával küszködve mászott felfelé és kortársaival együtt igencsak megszenvedett a kijutásért. Andival húztuk és toltuk az idősebbeket, mire nagy küzdelem után végül mindenki a dolina tetejére ért. Ezen a napon született meg az „Arrigo bácsi teszt”, ugyanis Baba úgy döntött, hogy amelyik dolina szájából Arrigo eltűnik, ő is jobb, ha szépen, angolosan távozik.

Samu Andreával és Koltai Gabriellával Postojnán (2009)

Azonban kalandjaink közel sem értek meg véget, egyik nap éppen egy poljén álltunk, mikor a helyszín ismertetése közben a fülembé hasított Gabi nevetése. A mókából nyilván én is ki szerettem volna venni a részem, így hátrább araszoltam és azt láttam, hogy Gabinak még a könnye is csorog a nevetéstől. Mikor már úgy érezte, hogy fulladásveszély nélkül el tudja mesélni a történetet, elmondta, hogy a görög kollégák megosztották vele afölött érzett meglepetésüket, hogy Magyarországon ilyen szigorú a rendszer a nők neveltetését illetően. Mert ugye itt van a mi példánk is: testvérekként (Gabi és Andi) az anyukánk (Baba) még egy konferenciára se enged el minket egyedül, hanem elkísér, és ráadásul mindenhová jön velünk és figyel minket! Ezek után már ketten pukkadóztunk a nevetéstől, míg az előadó kissé neheztelve hátra nem nézett, így a szünetig disztिंगváltuk magunkat, majd Gabi kifejtette a görögöknek a helyzetet, akiknek a valóság elég szürreálisnak tűnt.

Így avattak minket kollégákból kis családdá 2009 júniusában és ez tulajdonképpen nem is állt annyira messze a valóságtól, hiszen éveig, míg együtt dolgoztunk, nagyon szoros kapcsolatban voltunk, igazi csapatként segítettük egymást, amiben csak tudtuk.

ZBORAY ZOLTÁN

A jelen összefüggéseiből a jövő felismerése és meglátása az, ami Babához kapcsolódóan számomra elsőként eszembe jut, és nem is tudom megállni, hogy e sorok keretében ne erről írjak. Hiszen azok a Tőle hallott gondolatok, melyek akkoriban hallgatóként egyetemi előadásokon, később szakmai konferenciákon, majd személyes beszélgetéseken keresztül a vizeink és talajok védelméről vagy a klímaváltozás környezeti hatásairól hozzám és mindenki máshoz is eljutottak, mostanra a legmagasabb szinteken elfogadott, kulcsfontosságú nemzetgazdasági, nemzetstratégiai szintű kérdésekké váltak. Mára már természetesnek tűnhet az, hogy mindez így alakult, de visszatekintve mindig elképedek azon, hogy évtizedekkel korábbról mégis hogyan lehetett ezt ennyire pontosan látni. A Babával történt beszélgetéseken sok minden más is visszaigazolást nyert, és egy idő után kialakult bennem az az érzés, hogy bármi is kerül szóba, az olyan mintha már előre látná Baba, hogy mi fog történni... Természetesen ez nem valamiféle természetfelettségről szóló történet akart lenni, hanem csak annak a gondolatnak a kifejtése, hogy kell, hogy legyenek és vannak is köztünk olyanok, akik a véleményükkel folyamatosan alakítják és mozgásban tartják a jövőt, és mi kivételes helyzetben vagyunk, hogy Babával beszélgetve mindezt időről-időre megtapasztalhatjuk.

Zboray Zoltánnal és feleségével Montpellierben (2007)

GULYÁS ÁGNES

Jómagam nem tanítványként, hanem beosztottként ismertem meg Babát, amikor „idegenlégiósként” (a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett biológia-földrajz szakosként) az akkor még József Attila Tudományegyetem Éghajlattani Tanszékére kerültem. Segítő-készsége és kedves közvetlensége sokat segített a beilleszkedésben, abban, hogy rövid időn belül már én is „majdnem” tanítványának érezhettem magam. Tanszéki értekezleteken, karácsonyi bulikon sok-sok sztorit hallhattunk tőle a kezdő oktatói éveiről, a számtalan embert próbáló/mókás/szorongatott/ helyzetről, amibe Jakucs professzorral, pályatársaival, vagy éppen a hallgatókkal keveredett munkája során. Lassan én is megismertem a szereplőket és cinkos mosollyal kacsintottunk össze a fiatalabb kollégákkal, amikor a történetek szereplőiről, akiket Baba csak „srác”-ként emlegetett, kiderült, hogy ma az egyetem tiszteletre méltó professzorai. Persze mindenki „srácként” kezdi..., ahogy Baba is „bevaló lányként” művelte szívvel-lélekkel a szakmát, oktatta töretlen lendülettel fiatalok százait, tartotta a frontot a családi tűzhelynél és vált lassan „intézménnyé” az egyetemen. És valljuk be – 75 év ide vagy oda – Baba még most is az a „bevaló lány”, aki az elmúlt majd ötven év alatt volt. Mert ki az, aki 60-as éveiben járva nemzetközi terepgyakorlatot vezet a Frank-Albba Professor Pfefferrel (akit mi csak Bors őrmesterként emlegettünk)? Ki az, aki 70-es éveiben járva kitartóan kézilabdázik minden ásválami bulin a harmad annyi éves kollégákkal fűgén és fitten? Ki az, akinek sose kell a „szomszédba menni” segítségért, ha egy-egy pajzán népdal szövege nem jut hirtelen az eszünkbe? Ki az, aki 75 évesen is havonta száll repülőre, hogy a meglátogassa az Európa különböző szegleteiben élő gyermekeit (és persze a kis unokáját)? És ki az, aki mindeközben egyszer halvacsorás „szelfit” posztol Bedfordból, másszor meg a hunstantoni kréta mésző mellől jelentkezik be egy közösségi oldalon? Természetesen az örökifjú Baba néni! Kedves Baba, kívánom, hogy maradj mindig ilyen vidám és energikus, hogy „sok születésnapokat vígan megélhess, s napjaidat számlálni ne légyen terhes!”

Kedves Baba, a fenti gondolatokkal és történetekkel valamennyi volt, jelenlegi és „majdnem” tanítványod nevében kívánunk boldog születésnapot, és reméljük, hogy a történeteknek itt nincs vége, lesznek még újabb közös kalandok!